

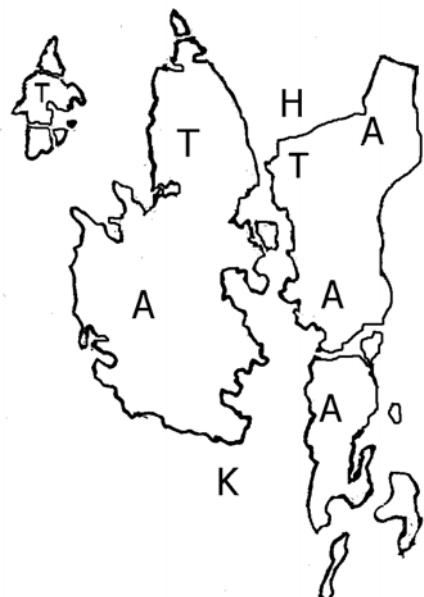

Frø-bladet

Nr. 1-05 årgang 4

Gards-historien er på veg inn i Nordvegen Historie-senter

Gardshistorien i Avaldsnes & Torvastad – eksempelsamling

Nord-Karmøy Historielag presenterer i disse dager et heftet som er et knippe av gardshistorien fra gamle Avaldsnes og Torvastad kommuner.

Nordvegen Historiesenters avdeling for nyere lokalhistorie er det som kjent blitt NKHs oppgave å prosjektere. Avdelingen skal dekke tiden etter reformasjonen i 1537 fram til kommunesammenslåingen i 1965.

Heftet er et utvalg Nord-Karmøy-historie samlet på en måte som viser at det går an å finne plass til stor variasjon i stofftilgang.

Det hele er ført i pennen av lagets voksende skare av medarbeidere. Heftet er satt sammen av mange enkeltbidrag fra flest mulig garder. De er et utvalg eksempler ment å vise hvordan prosjektets mange medarbeidere nå i starten har levert stoff om ulike emner.

Nesten alt ser ut til få sin plass, i en form vi i prosjektgruppen mener fungerer for presentasjon av vår gardshistorie. Enkelte kortfattede bidrag er tatt med for å vise starten på arbeidet med et emne.

Mellom byene Kopervik i sør og Haugesund i nord ligger Avaldsnes og Torvastad, NKHs arbeidsområde.

Åpning av Nordvegen Historiesenter nå til våren blir fredag 29. april.

Nord-Karmøy Historielags
prosjektgruppe for utstilling i *Nordvegen Historiesenter* er:

Inger Lise Nordhus

Mary Ann Aarsand

Evy Vikingstad

Aadne Utvik

Roald Østensjø

Torvastad og Avaldsnes med øydegardene (IKKJE rauda) som blei rydda på ny etter 1520.
(omarbeidd ill. frå Karmøyshistorie III (2004), s.18)

Skrivande folk

rundt om i bygdene har i det nye heftet sjansen til å bli inspirert av andres arbeid. Ein ser at eige stoff kan få ei utforming og en plass i eit system som gjør at det kan bli tilgjengeleg for andre. Då er det skoi å koma over ei passande bok:

Bygdefolk i gamle dagar, heilt attende til 1600- og 1700-talet, var mykje meir åndsmenneske enn mange har gjort dei til i kulturhistorieskrivinga sto det nemleg å lesa i ei bokmelding under overskrifta «*Skrivande bønder med daning*» i *Dag og tid* 8. januar. Det er boka til Jostein Fet, «*Skrivande bønder*» som tar for seg skriftkultur på Nord-Vestlandet i dei 250 åra fra 1600 til 1850, Samlaget, 2003

Tenke og veremåte har saman med gode kunnskapar òg vore noko som sørvestlendingane har utvikla til levedyktig kultur. Fleire og fleire tar del i det omfattande arbeidet det er å bygge den store samlinga vår av gardshistorie. Det er opptil fleire på kvar gard som finn trong og lyst til å skriva. Å fortelja med det skrevne ord er å fanga minnet. Den eines drøs og småsladder kan med motig og arbeid med pennan koma til å frigjera for andre det ein sjølv kan lika å småprata om, på bussen, butikken eller annan stad kor ein møter folk.

Å ta i bruk skrift som reiskap er å organisera; tilhøvet mellom menneske – og ikkje minst; for den einskilde å laga sine måtar å ordna kunnskap og reflektera over livet i notid, fortid og framtid.

Og opp gjennom historia har eigarinnskrifter og sidan familieinnskrifter i folks bøker, vore starten på omgrepet

den skrivande bonden. Eit eige formelspråk kom i bruk til slike. Ofte kan ein fylgje den personlege utviklinga til skrivaren i måten han eller ho blir støre med åra, både i den tekniske utføringa av skrifta og i formelverket. Den nye formelen for NKHs Gardshistorie er ei vidareføring av den delen av vår gamle kystkultur.

Mange førte kalendrar og drøfta årets gang, lagde ættelister og ættekrøniker. Framvoksteren av årbokskriving, dagbøker og personlege memoarar, der sjøslivet og personlege suter og voner, kjærleik så vel som sorg, kunne utformast i skrift, og dermed gje rom for eit personleg tanke- og kjensleliv.

Den skrivaren som evner å skapa avstand til det nære ein skriv om, har tidlegare vore i den vanskelege situasjon at endeframme skriveforsøk kanskje ikkje alltid har gitt ei oppleveling av at ein har lukkast i å forma det ein vil ha sagt.

* Leser du *industrihistorie*? Det er ikke lenger bare selvkryt som kommer på trykk. Noen industriforetag har i senere bøker riktig fått

brettet ut sider ved driften som for bare et tiår og to siden ville blitt utelatt i historieboka.

Meld inn stoff til FrØ-bladet

* Lokal Tsunami da terskelavsetninger i ytre Boknafjorden raste ut for over 11.000 år siden.

1905 – 2005

Hundre år er gått siden nasjonene Sverige og Norge begynte å sende fram unge svensker og nordmenn i vennlig kappestrid på is og snø, gras og vann – hundre år er gått i krig og fred, frihet og forandring. Folkestyre og folkeforlystelse har skiftet om å dominere i folks bevissthet. Det er helt sikkert at vi på mange måter har det bedre etter denne utviklingen. Men dermed er det vel også helt sikkert at det på visse områder også er blitt verre å være menneske.

Lange tradisjoner, ritualer, gjentakelser, er stødig som underlag for et godt liv. Til og med været vil vi ha som et trygt bakteppe. Vi liker regn og sure dager. (Men blir det for mye vær, så reagerer vi.) Steikende sol og tørke blir vi fort lei av.

Unionen slik den var i 1905, hadde ingen framtid. Tuftet på den personlige kongemakten, hadde det oppstått et alvorlig

demokratisk underskudd. En parlamentarisk ansvarlig utenrikspolitikk krevde heller en dypere union, som ingen nordmenn ville ha. Unionen med Sverige falt som offer for demokratiseringen av Norge. Et paradoks i en tid der demokratisering er den politiske patentmedisinene.

Også kong Oscar II falt som offer for demokratiet. Hans overtramp, sanksjonsnekten i forbindelse med lov om eget norsk konsulatvesen, var at han hadde en mer bokstavlig tolkning av Grunnloven enn hva vi nordmenn hadde. Kongen hevdet de konstitusjonelle rettighetene sine. Men kjernen i demokratiet er vernet av de konstitusjonelle rettighetene til mindretallet. Selv om mindretallet bare er én person – og konge – kan ikke mindretallet klandres for å hevde sitt, og heller ikke bli et hode kortere etter å ha gjort det.

Visste du at **farologi** er *læren om fyrtårn*? Etter Faros-fyret i innseilingen til Alexandria.

Tingstaden

Hauskje på Torvastad var tingstaden for Avaldsnes skipreide, meiner Vigleik R. Mathisen frå Avaldsnes. Det er bare 5 år sidan Frode Fyllingsnes i *Karmøyshistorie bind 2* meinte at tinget kom saman i eller ved kongsgarden på Avaldsnes. Kva skal me tru?

Vigleik Mathisen er son av Arne i NKH, er historikar og arbeider i [Gulen](#) i Sogn. Gulen har gjeve namn til Gulatinget og Gulatingsloven, som i si tid på 900-talet var mønster for utforminga av Alltinget på Island.

Vigleik kan fortelja at det er omlag førti ulike stadar som er lokalisert som gamle tingstader på Vestlandet. I Rogaland er det 18 registrerte, to på Karmøy. Tingstadane for Suderkormt /

Stangeland skipreide var truleg i lengre tid på Eide. Nå vil han byggje opp eit nettverk av historiske tingstader, for så å etablera tusenårsstaden Gulatinget som sentrum for eit nettverk der desse 40 inngår. Informasjonen er samla inn, men vidare informasjonen om dei ulike stadane, både i fortid og

notid, er vonar han dei ulike historielaga kan bidra med. For Avaldsnes skipreide sitt vedkomande kan det til dømes vera aktuelt med garden Hauske si historie, der og anekdotisk stoff er velkommen. Den offisielle opninga av Tusenårsstaden Gulatinget er 26. – 28. august i år, difor hadde det vore fint å komme i gang med dette i løpet av våren, seier Vigleik Mathisen til FrØ-bladet.

Dette passar godt inn i NKHs planar. Me dekker gard etter gard i prosjektet vårt, og den som vil gå i gang med Hauskje er velkommen til det. Nettsida er www.historie.no/gulen

Møter:

Årsmøtet blir avholdt på Torvastad Kulturhus onsdag den 9. januar klokken 19.00 – lett servering.

* meld inn til styret saker du vil at skal tas opp.

Program: Gardshistorien – heftet – Nordvegen Historiesenter – hvordan går det...

Medlemsmøter 2. og siste onsdag i hver måned vil det bli kontortid i vårt nye lokale. Kjernetid 19.00 – 20.00

Nøkkel kan lånes utenom kjernetiden. Onsdager som kolliderer med annonserete ting i senteret faller ut. Da er vi å treffe der. Kontoret inneholder en stor boksamling, bilder og en mengde andre ting å fordype seg i. **Kom!**

FrØ og Smånytt

FrØ:

I samband med stadtannamn:

For snart 90 år sidan ønskete skriftet «Mål og Minne» å nytta Øvrebø sin opplysningar om nokre stadtannamn. Mellom dei er det gamle namnet på prestegarden i Torvastad. Oluf Rygh i sin ”fasit” «Norske Gaardnavne» tolka namnet som Haugland, men Fridtjof Øvrebø trudde heller det måtte koma av Hovland. Professoren som brevveksla med Øvrebø om stoff til bladet, var langt på veg samd i dette...

VAKTBIKKJER

Haugesunds Avis viser interesse for å ta opp Storhaug og siste rullering av kommuneplanen. Men Avisen har det ikke travelt i den forbindelse.

Husk ÅRSMØTET onsdag 9. feb. kl 19.00
på Torvastad Kulturhus (se også rute side 3)

• Nord-Karmøy Historielags styre 2004:

Leder	Roald Østensjø	4260 Torvastad
Sekretær	Bjørn Gunnar Huseby	4260 Torvastad
Kasserer	Asbjørn Eik-Nes	5546 Røyksund
Medlem	Anita Langaker Larssen	4262 Avaldsnes
Medlem	Ingrid Sørvåg	4260 Torvastad
Medlem	Aadne Utvik	4262 Avaldsnes
Vara	Evy Vikingstad	4260 Torvastad
Vara	Kåre Paulsen	4299 Avaldsnes

Nytt lagskontor: En effektiv gjeng på seks kvinner og menn flyttet og monterte bord, reoler, bøker og annetned til grunnplanet i Torvastad Kulturhus. Inn hoveddøra, til venstre, forbi menighetskontorene, til høyre; finner du en møteplass med vindu mot nord for deg som historielagsmedlem. Svært romslig. Og, tvers over gangen et sydvendt møterom med plass til mange rundt bordet.
Kom! 2. og siste onsdag i hver måned <19.00 – 20.00<

Kontor-plan: 26. jan. – 23. feb. – 9. & 30. mars – 13. & 27. april – 11. & 25. mai – 8. juni

Telefon
52 81 16 18

returadresse:

Nord-Karmøy Historielag
Torvastad Kulturhus

4260 TORVASTAD